

ธงชัย วินิจจะกุล เขียน สุภัตรา ภูมิประภาส แปล

ห้วงแห่ง ความ เจ็บบงัน

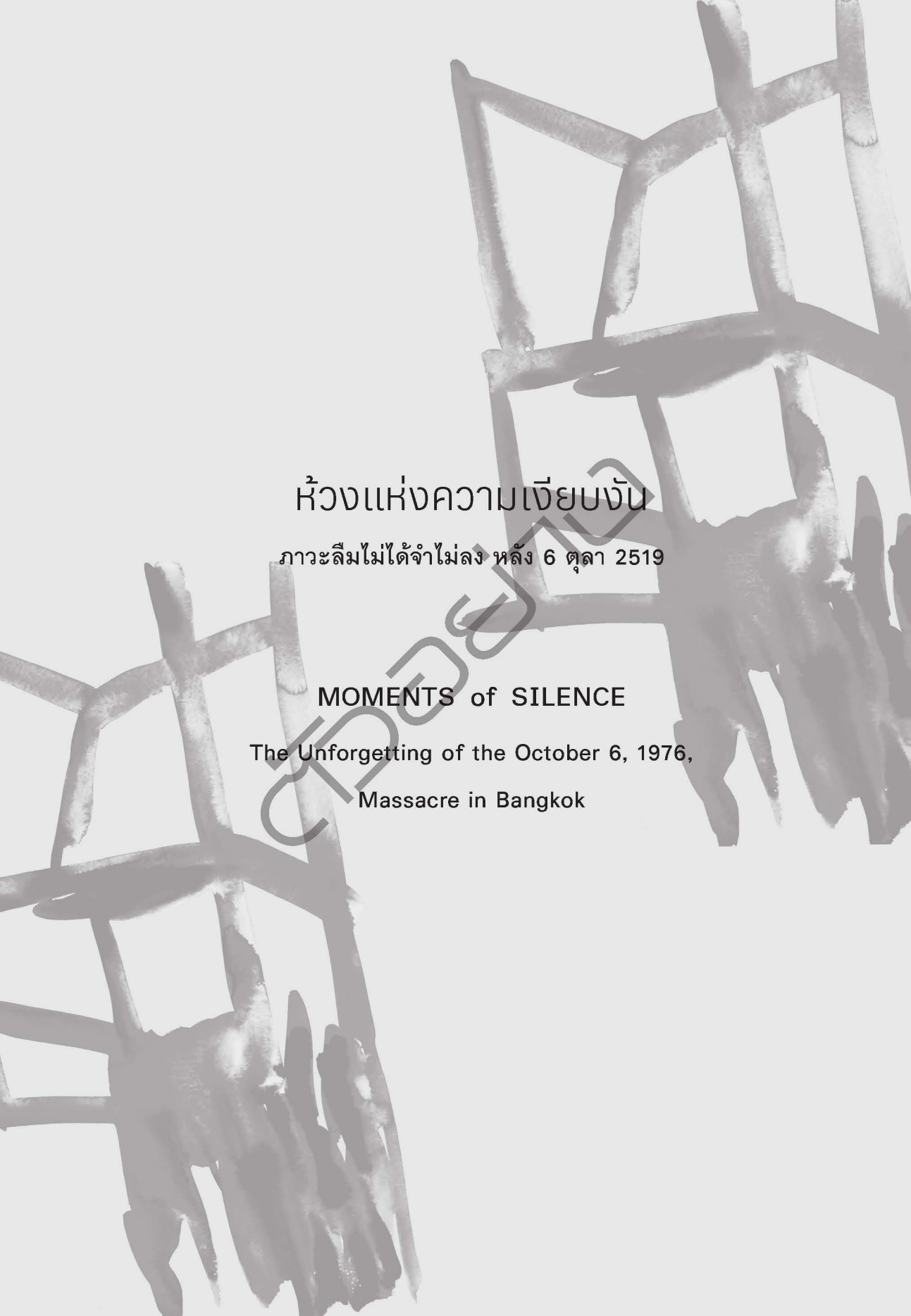
ภาวະลิမ်ไมได้จำไม่ลง
หลัง 6 ตุลา 2519

MATICHONBOOK

MOMENTS *of* **SILENCE**

The Unforgetting of the October 6, 1976, Massacre in Bangkok

พฤษภาคม
2025

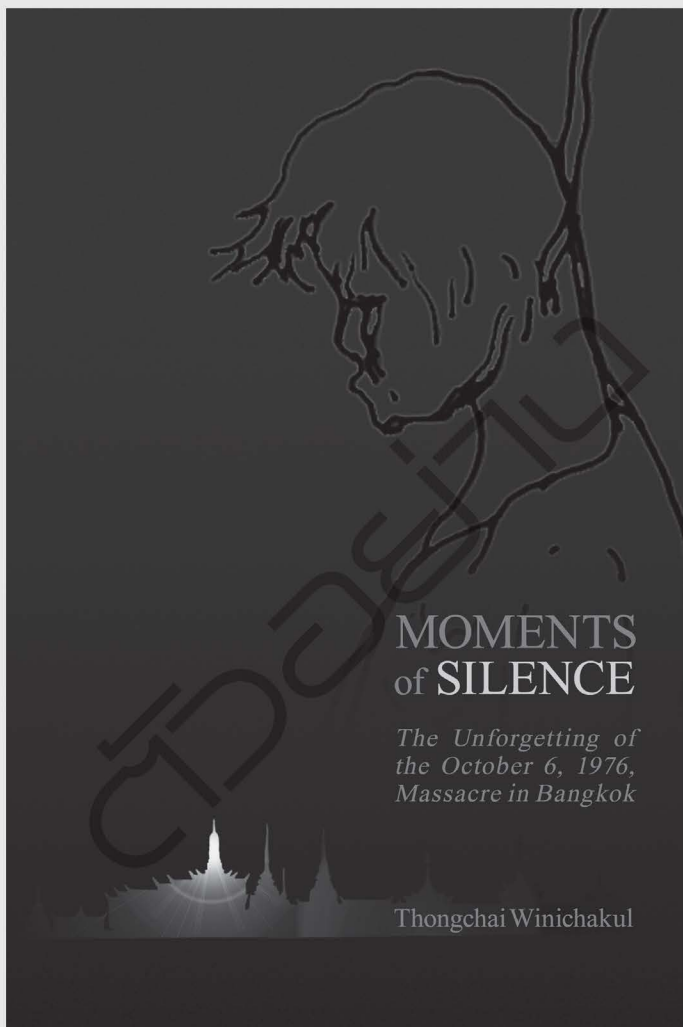

ห้วงแห่งความเงียบงัน

ภาวะลืมไม่ได้จำไม่ลง หลัง 6 ตุลา 2519

MOMENTS of SILENCE

The Unforgetting of the October 6, 1976,
Massacre in Bangkok

“When I Was 8 Years Old”

ปกหนังสือ MOMENTS of SILENCE ฉบับภาษาอังกฤษ

ออกแบบโดย เบญจมาส วินิจจะกุล

ห้วงแห่งความเงียบงัน

ภาวะลืมไม่ได้จำไม่ลง หลัง 6 ตุลา 2519

MOMENTS of SILENCE
The Unforgetting of the October 6, 1976,
Massacre in Bangkok

ธงชัย วินิจจะกุล เขียน
สุภัทรา ภูมิประภาส แปล

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน 2568

หนังสือ *MOMENTS of SILENCE: The Unforgetting of the October 6, 1976, Massacre in Bangkok* ได้รับรางวัล EUROSEAS HUMANITIES BOOK PRIZE ประจำปี 2565 จากสมาคมยุโรปเพื่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา (European Association for Southeast Asian Studies – EuroSEAS) มอบให้แก่หนังสือเชิงวิชาการยอดเยี่ยมเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ตีพิมพ์ในสาขามนุษยศาสตร์ และได้รับรางวัลจอร์จ แมคที. เคฮิน ประจำปี 2566 (George McT. Kahin Prize) จากสมาคมเอเชียศึกษา (Association for Asian Studies – AAS) ประเทศสหรัฐอเมริกา มอบให้แก่นักวิชาการที่สร้างผลงานยอดเยี่ยมด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

คำประกาศเกียรติคุณ

EUROSEAS HUMANITIES BOOK PRIZE ประจำปี 2565

หนังสือที่ทรงพลังทางอารมณ์เล่มนี้ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความทรงจำของเหตุการณ์ที่เป็นจุดพลิกผันของการเมืองไทย นั่นคือการสังหารหมู่นักศึกษาที่กระทำโดยรัฐ ณ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ความริเริ่มสร้างสรรค์ของหนังสือเล่มนี้ ส่วนหนึ่งอยู่ที่แนวทางศึกษาแบบสหวิทยาการ ที่อาศัยประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยา ทั้งในด้านแหล่งข้อมูลและวิธีการนำเสนอ แต่สิ่งที่ทำให้หนังสือเล่มนี้โดดเด่นอย่างแท้จริง คือบทบาทของผู้เขียนในฐานะแกนกลางของเรื่องเล่า รุ่งชัย วินิจจะกุล เป็นอดีตแกนนำนักกิจกรรมในเดือนตุลาคม 2519 เขาอดชีวิตจากการสังหารหมู่ และมีบทบาทสำคัญในการรำลึกถึงเหตุการณ์ดังกล่าวนับตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา ในแง่นี้ หนังสือเล่มนี้ถือเป็นผลงานชิ้นเอกของงานเขียนเชิงวิชาการแบบสะท้อนตนเอง ด้วยเหตุที่ผู้เขียนสามารถจัดการกับความท้าทายเกี่ยวกับสถานะของตนเองในการบอกเล่าเรื่องราวได้อย่างชาญฉลาดและประณีตลึกซึ้ง หนังสือเล่มนี้ประสบความสำเร็จในด้านระเบียบวิธีวิจัยหลายประการ โดยหนึ่งในความโดดเด่นเป็นพิเศษ คือการสัมภาษณ์ผู้กระทำในเหตุการณ์สังหารหมู่ และการเล่าเรื่องราวจากการสัมภาษณ์เหล่านั้นด้วยความรอบคอบและระมัดระวังของผู้เขียน นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังสร้างคุณูปการทางทฤษฎีที่สำคัญ โดยได้นำเสนอแนวคิดเรื่อง ภาวะ “ลืมไม่ได้ จำไม่ลง” (“unforgetting”) หรือทางตันของความทรงจำ (memory impasse)

มาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ซึ่งถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญของภูมิภาคนี้ เมื่อพิจารณาจากความโหดร้ายของประวัติศาสตร์ในศตวรรษที่ 20 และข้อจำกัดของวาทกรรมสาธารณะที่เกิดขึ้นในหลายประเทศ หายที่สุด ผลงานด้านประวัติศาสตร์ชิ้นนี้มีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศไทยในปัจจุบัน และส่งสารเตือนอันตรายพลัดต่ออนาคตเกี่ยวกับการเมืองและสังคม และบทบาทของสถาบันกษัตริย์ คุณลักษณะทั้งหมดเหล่านี้ทำให้ *MOMENTS of SILENCE* เป็นผลงานที่ยอดเยี่ยมอย่างแท้จริง และเป็นอนุสรณ์ที่อุทิศแด่ผู้ล่วงลับดับสูญ ผ่านการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและความโศกเศร้าอันลึกซึ้งในเชิงวิชาการออกมาได้อย่างงดงาม นับเป็นสิ่งที่หาได้ยากยิ่ง

คำประกาศเกียรติคุณ

George McT. Kahin Prize ประจำปี 2566

นับตั้งแต่สงครามสหรัฐอเมริกา-อินโดจีน จนถึงรัฐประหารในเมียนมา เมื่อปี 2564 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษายุคใหม่ได้เติบโตขึ้นผ่านการส่งเสริมต่อต้านความเงียบงันที่ถูกกดปราบอันเนื่องมาจากการใช้ความรุนแรงของรัฐและอิทธิพลของจักรวรรดิ งานวิชาการที่กล้าหาญชิ้นนี้แบกรับภาระในการเปิดเผยประวัติศาสตร์ที่ถูกฝังกลบไว้ และผลักดันปะทะกับภาวะ “ลืมไม่ได้จำไม่ลง” (ซึ่งหมายถึง “ภาวะที่ไม่สามารถถ่ายทอดความทรงจำออกมาได้อย่างชัดเจน และมีความหมาย”) อย่างไม่ลดละ หนังสือของธงชัย วินิจจะกุล เล่มนี้กล่าวถึงช่วงเวลาที่เป็นบาดแผลทางจิตใจของคนในชาติจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และปฏิเสธที่จะปล่อยให้ความเงียบงันนั้นดำรงอยู่ต่อไป ผู้เขียนเรียนรู้เรื่องราวของผู้ถูกระทำ และชี้ชัดในสิ่งที่มีความรับผิดชอบของผู้กระทำ ผ่านกระบวนการวิจัยอย่างละเอียดรอบคอบ งานของธงชัย วินิจจะกุล มีความเป็นส่วนตัว เปี่ยมด้วยความมุ่งมั่น และสั่นสะเทือนความรู้สึก งานวิจัยคำนึงถึงและนำประวัติศาสตร์การเมืองและพลวัตของรูปแบบการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในฉากทัศน์กรุงเทพฯ มาประกอบการวิเคราะห์ ผลงานชิ้นนี้ทำให้ “สถานที่” มีความหมาย ขณะเดียวกันผู้เขียนก็ได้แสดงให้เห็นว่า เหตุใดประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจความรุนแรงทางการเมืองทั่วโลก

ห้วงแห่งความเงียบงัน: ภาวะลืมไม่ได้จำไม่ลง หลัง 6 ตุลา 2519 • สุภัตรา ภูมิประสาท แปล

จากเรื่อง MOMENTS of SILENCE

The Unforgetting of the October 6, 1976, Massacre in Bangkok

© 2020 University of Hawai'i Press

Thai Language Translation © 2025 by Matichon Publishing House

พิมพ์ครั้งแรก : กันยายน 2568

ราคา 570 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ธงชัย วินิจจะกุล. ห้วงแห่งความเงียบงัน: ภาวะลืมไม่ได้จำไม่ลง หลัง 6 ตุลา 2519.

กรุงเทพฯ : มติชน, 2568. 520 หน้า.

1. ไทย -- การเมืองและการปกครอง -- 6 ตุลาคม 2519.

I. สุภัตรา ภูมิประสาท, ผู้แปล. II. ชื่อเรื่อง.

320.9593

ISBN 978-974-02-1979-8

สำนักพิมพ์มติชน | www.matichonbook.com

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคนาท, สุพจน์ แฉ่งเร็ว, จุจิรัตน์ ทิมวัฒน์

ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประภากรเกียรติ

รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ประภาพร ประเสริฐโสภ, หทัยชนก ชิวโมกษ์ • บรรณาธิการอาวุโส : สุภชัย สุชาติสุธารธรรม

บรรณาธิการบริหาร : ปกรณ์เกียรติ ดีโรจนานิช • หัวหน้ากองบรรณาธิการ : ปิยวัฒน์ สีแดงสูง

บรรณาธิการต้นฉบับ : ดวงทิพย์ อีฐกอ • เจ้าหน้าที่ธุรกิจต่างประเทศและลิขสิทธิ์ : โชษิตา พานิชสวัสดิ์

พิสูจน์อักษร : โชติช่วง ระวิน • ดัชนี : สิรินัดดา สุทท์perk • กราฟิกเลย์เอาต์ : อรอนงค์ อินทรอุดม

ศิลปกรรม : จิรัชยา แซ่โจ้ว • ภาพปกและภาพเปิดบท : ตะวัน วัตยา • ออกแบบปก : ประภาพร ประเสริฐโสภ

ประชาสัมพันธ์และการตลาด : ปรางค์ทิพย์ พงศ์เจตน์พงศ์, ณัชชา เขียวกล, โบนิสา ศรีสิงห์, อรจิรา ว่องรัตน์ไพศาล

จัดทำโดย : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2000, 2108

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3360

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannaruean Rd., Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

f matichonbook @matichonbook

@matichonbook @matichonbooks matichonbook

ในกรณีที่หนังสือมีข้อผิดพลาดจากการพิมพ์ เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ เข้าเล่มกลับหัว

กรุณาติดต่อมาที่ email: matichonbook.sales@gmail.com หรือ inbox f matichonbook เพื่อขอเปลี่ยนแปลงใหม่

สั่งซื้อหนังสือจำนวนมากในราคาพิเศษ ติดต่อที่ บริษัทงานดี จำกัด โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353

ฝ่าย MATICHON PREMIUM PRINT : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) รับผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ทุกประเภท

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2419, 2424 email: print.matichon@gmail.com f Matichon Premium Print

สารบัญ

สารบัญภาพประกอบ	9
คำนำสำนักพิมพ์	10
คำนำผู้เขียนสำหรับฉบับแปล	12
บันทึกผู้แปล	17
คำนำ	22
คำขอบคุณ	28
ชื่อย่อ	32
ลำดับเหตุการณ์สำคัญ	33
แผนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	36
อารัมภบท เข้าวันพุธที่ 6 ตุลาคม	39
บทที่ 1 6 ตุลา ลืมไม่ได้จำไม่ลง	49
บทที่ 2 การสังหารหมู่และคำถามที่ยังรอคำตอบ	83
บทที่ 3 จุดเริ่มต้นของความทรงจำ	125
บทที่ 4 การพิจารณาคดีและจุดเริ่มต้นของความเจ็บงัน	161
บทที่ 5 ความเจ็บที่ไม่สงบหลังปี 2521	195

บทที่ 6	งานรำลึกในปี 2539	231
บทที่ 7	ความเจ็บที่ดี	269
บทที่ 8	ความทรงจำที่เลื่อนไหล	311
บทที่ 9	ความเจ็บของหมาป่า	347
บทที่ 10	ปฏิบัติการของความทรงจำ คนเดือนตุลา	385
บทส่งท้าย	หลอน	417
เชิงอรรถ		437
บรรณานุกรม		487
ดัชนี		503
เกี่ยวกับผู้เขียนและผู้แปล		519

สารบัญภาพประกอบ

ภาพ 1ก	ละครจำลองการแขวนคอที่เป็นกรณีกเถียงรุนแรง	84
ภาพ 1ข	หน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ดาวสยาม ฉบับวันที่ 6 ตุลาคม 2519	85
ภาพ 2	ร่างของจาร์พงษ์ ทองสินธุ์ บนพื้นสนาม	87
ภาพ 3	ภาพชายถูกแขวนคอ ถ่ายโดยนิล ยูเลวิช ได้รับรางวัลพูลิตเซอร์ ประจำปี 2520	88
ภาพ 4	ตรา ป่วย อังภากรณ์	136
ภาพ 5	รูปปั้น "ชั่วคราว" ของวีรชน 14 ตุลา 2516	223
ภาพ 6ก	โปสเตอร์กำแพงจาร์พงษ์	240
ภาพ 6ข	โปสเตอร์ "เราไม่ลืมจาร์พงษ์"	240
ภาพ 7	ประติมากรรม 6 ตุลา 2519	256
ภาพ 8	จินดาและลิ้ม ทองสินธุ์	271
ภาพ 9	การ์ตูน "มานีมี่แซร์"	426

คำนำสำนักพิมพ์

“6 ตุลา 2519” คือเหตุการณ์สังหารหมู่กลางเมืองหลวงที่กระทำกันอย่างโจ่งแจ้งที่สุด โดยมีหลักฐานทั้งภาพถ่าย วิดีโอ และเอกสารต่างๆ ที่ถ่ายทอดความรุนแรงออกสู่สายตาของสาธารณชน รวมถึงมี “คน” ที่เป็นประจักษ์พยานในเช้าวันนั้นอย่างชัดเจน แต่จนถึงวันนี้ เวลาก็ล่วงเลยมาเกือบครึ่งศตวรรษแล้ว ความยุติธรรมที่ผู้ถูกกระทำและครอบครัวสมควรได้รับก็ยังคงเงียบงัน...

สำหรับเหตุผลที่ฝ่ายขวาใช้เป็นข้ออ้างในการก่อความรุนแรงนั้น เรื่องเล่าหนึ่งที่รับรู้กันโดยทั่วไปคือ พวกเขาเชื่อว่ากลุ่มนักศึกษาที่ออกมาเคลื่อนไหวที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็น “คอมมิวนิสต์” ซึ่งถือเป็นการคิดต่างจากอุดมการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยที่คนไทยควรยึดถือด้วยความเชื่อนี้ จึงเสมือนว่าพวกเขาได้รับการ “อนุญาต” ให้กำจัดคนเหล่านี้ได้

ทว่าเหตุผลดังกล่าวอาจเป็นหนึ่งในอีกหลายเหตุผลที่ทับซ้อนกันในหมู่คนที่เป็นฝ่ายขวา ทำนองเดียวกับในฝ่ายนักศึกษา พวกเขาทั้งหมดเป็นคอมมิวนิสต์จริงหรือไม่ นั่นเป็นคำถามหนึ่ง หรือจริงๆ อุดมการณ์ของพวกเขาซับซ้อนเกินกว่าจะเหมารวมเป็นแบบใดแบบหนึ่ง หากเป็นเช่นนั้น การเหมารวมอาจเป็นเพียงวิธีที่ฝ่ายขวาใช้เป็นข้ออ้างก่อความรุนแรง

อย่างไรก็ดี คำถามที่สำคัญไม่น้อยไปกว่ากันคือ เพียงเพราะเห็นต่างทางการเมืองจึงสามารถระทำความโหดร้ายทารุณได้ถึงเพียงนั้นเลยหรือ

ห้วงแห่งความเงียบงัน: ภาวะลืมไม่ได้จำไม่ลง หลัง 6 ตุลา 2519 (MOMENTS of SILENCE: The Unforgetting of the October 6, 1976, Massacre in Bangkok – MoS) เขียนโดยธงชัย วินิจจะกูล และแปลโดยสุภัตรา ภูมิประภาส พาผู้อ่านไปสำรวจความทรงจำและความเงียบงันอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ทั้งในมุมมองของผู้ถูกกระทำ ผู้กระทำ และคนรุ่นหลังที่ได้มีโอกาสรับรู้และรำลึกถึงเหตุการณ์นี้ในแบบของตน

ตามที่คุณเขียนกล่าวไว้ใน “คำนำ: กว่าจะเป็นหนังสือเล่มนี้” เราสามารถเรียก MoS ได้ว่าเป็น “งานวิชาการที่มีกลิ่นอายของบันทึกความทรงจำ” เพราะนอกจากจะเล่าถึง 6 ตุลาด้วยข้อมูลทางวิชาการแล้ว MoS ยังได้ถ่ายทอดเสียงของคนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์วันนั้นทั้งโดยตรงและโดยอ้อมด้วย เพื่อทำความเข้าใจถึงความคิด ความรู้สึกติดค้าง รวมถึงอารมณ์ร่วมในวันนั้นและหลังจากนั้น

นอกจากนี้ ทั้งผู้เขียนและผู้แปลไม่ได้ปฏิเสธความเกี่ยวข้องของตนกับ 6 ตุลา ดังนั้น MoS จึงเป็นพันธกิจสำคัญของทั้งผู้เขียนและผู้แปลที่มุ่งหวังจะบอกเล่าประวัติศาสตร์อันโหดร้ายนี้อย่างเข้าใจ และให้คนอ่านได้ไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนด้วยตัวเอง

ในฐานะสำนักพิมพ์มุ่งหวังว่าสักวัน 6 ตุลาจะมีพื้นที่ในเรื่องราวประวัติศาสตร์กระแสหลักเหมือนที่ประวัติศาสตร์เรื่องอื่นๆ ได้รับมากขึ้น ไม่เป็นเพียงแค่ “เชิงอรรถ” หรือข้อความสั้นๆ ที่ไม่สำคัญดังที่เคยเป็นมา

สำนักพิมพ์มติชน

คำนำผู้เขียน สำหรับฉบับแปล

แม้ว่าผู้เขียนเคยเขียนบทความหลายชิ้นเกี่ยวกับเหตุการณ์สังหารหมู่ 6 ตุลา จนสามารถรวมเล่มและตีพิมพ์เป็นหนังสือมาแล้วครั้งหนึ่ง (6 ตุลา สัมไม่ได้ จำไม่ลง, ฟาเดียวกัน, 2558, 2563) แต่ผู้เขียนยังคงปรารถนาอยู่เสมอที่จะเขียนหนังสือวิชาการดีๆ สัก 1 เล่มเกี่ยวกับเหตุการณ์นี้ นักวิชาการสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ตระหนักดีว่า หนังสือเล่ม (monograph) ที่มีสาระหลักของหัวข้อใหญ่ๆ หัวข้อหนึ่ง ที่ร้อยเรียงประเด็นที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันอย่างรอบด้านและซับซ้อนนั้น ต้องใช้ความคิดและความอดทนในการค้นคว้าอย่างรอบคอบเป็นอย่างมาก หากทำสำเร็จก็มีโอกาสสร้างผลสะท้อนทางวิชาการหรือต่อสังคมในวงกว้างกว่านั้นได้ และด้วยเหตุนี้ การเขียนหนังสือวิชาการดีๆ สักเล่มหนึ่ง จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายยิ่งกว่าการเขียนบทความรายชิ้นตามวาระต่างๆ ดังที่เคยมีการรวบรวมตีพิมพ์เป็นหนังสือมานานัก ตรงนี้เองคือความต่างระหว่างหนังสือรวมบทความ 6 ตุลา สัมไม่ได้ จำไม่ลง กับ *MOMENTS of SILENCE: The Unforgetting of the October 6, 1976, Massacre in Bangkok* (University of Hawai'i Press, 2020 – MoS) และฉบับภาษาไทยคือ *ห้วงแห่งความเงียบงัน: ภาวะสัมไม่ได้จำไม่ลง* หลัง 6 ตุลา 2519 (มติชน, 2568) ที่อยู่ในมือของท่านขณะนี้

หนังสือ 6 ตุลา ลืมไม่ได้ จำไม่ลง ดังกล่าว มีบทความหลักเป็น เรื่องความทรงจำของฝ่ายขวาซึ่งมีรายละเอียดมากมาย โดยผู้เขียนได้ย่อ สารสำคัญลงมาไว้เป็นบทที่ 9 ของห้วงแห่งความเงียบงัน และอีก 2 บท ซึ่งปรากฏเป็นบทที่ 6 และบางส่วนของบทที่ 7 ของหนังสือเล่มนี้ ใน ทางกลับกัน บทอื่นๆ ที่เป็นส่วนใหญ่ของห้วงแห่งความเงียบงัน เป็นการ อธิบายถกเถียงอย่างเต็มที่ในอีกหลายประเด็นใหญ่ ซึ่งไม่เคยนำเสนอเป็น ภาษาไทยมาก่อน หรือถูกกล่าวถึงก็แต่เพียงสั้นๆ ในบทความภาษาไทย ประเด็นเหล่านั้นล้วนสำคัญต่อความเข้าใจถึงสาระหลักที่เป็นใจกลางของ เรื่องเล่าของห้วงแห่งความเงียบงัน นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงของความ ทรงจำเกี่ยวกับ 6 ตุลาในช่วง 40 กว่าปีหลังเหตุการณ์ โดยเน้นที่ความ เงียบงันอันเนื่องมาจากภาวะลืมไม่ได้จำไม่ลง

ต้นฉบับ MOMENTS of SILENCE (MoS) แล้วเสร็จในปี 2561 และได้รับการตีพิมพ์ในปี 2563 เพียงไม่กี่เดือนก่อนหน้าขบวนการ เคลื่อนไหวของเยาวชนในปีนั้น ซึ่งมีส่วนทำให้ความทรงจำ 6 ตุลาปลั่ง- เสียงครึกโครมอย่างยิ่ง ถ้าผู้เขียนยังอยู่ระหว่างการเขียน MoS ในขณะ ที่ ขบวนการเยาวชนในปี 2563 กำลังดำเนินไป ผู้เขียนคงจะเขียนบทที่ 11 ของหนังสือเล่มนี้เพิ่มเติม โดยให้ชื่อบทเพิ่มนี้ว่า “Smashing the Ceiling” หรือ “ทะลุเพดาน” และจะขอเริ่มต้นบทที่ 11 ดังนี้...

“เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2563 ในการชุมนุมที่ ‘ลาน พญานาค’ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต เพื่อประ- ท้วงรัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่มาจากการรัฐประหาร ในช่วงท้ายของการชุมนุม มีการฉายภาพยนตร์บันทึก เหตุการณ์สังหารหมู่ 6 ตุลา 2519 ซึ่งแพร่หลายนับตั้งแต่ ปี 2539 เป็นต้นมา ผู้ชมที่อยู่ ณ ที่นั้นจำนวนหลายพันคน และที่ติดตามผ่านทางออนไลน์อีกจำนวนมาก ได้เห็นภาพ

ความโหดร้ายเมื่อ 44 ปีก่อนหน้านั้น บนจอ LCD ขนาดใหญ่ไปพร้อมๆ กัน แม้ว่าผู้ชมหลายคนอาจจะเคยชมภาพยนตร์เรื่องนี้มาก่อนแล้ว แต่การฉายคลิปในวันนั้นต่างไปจากที่พวกเขาเคยได้ชมมาก่อนอย่างแน่นอน เพราะมันไม่ใช่ในโอกาสรำลึก 6 ตุลา อีกทั้งเพลงมาร์ชทหารประกอบภาพยนตร์ดังกล่าวก็ถูกปิดเสียงลง ในขณะที่เสียงเพลงพระราชนิพนธ์ของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ส่งเสียงดังตลอดการฉายคลิปการสังหารหมู่ดังกล่าว ทั้งๆ ที่ทั้ง 2 อย่างดูจะไม่เข้ากันเลยแม้แต่น้อย

บนเวที ผู้ปราศรัยขึ้นมาประกาศข้อเรียกร้องของวันนั้น นี่เป็นเหตุการณ์สำคัญอย่างยิ่งของประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ หลายคนกล่าวว่า ประกาศครานั้นได้เปลี่ยนประวัติศาสตร์ของประเทศไทยไปตลอดกาล เพื่อนฝูงของผู้เขียนหลายคนหลังน้ำตาที่ได้เห็น ได้ยิน และได้เป็นประจักษ์พยานต่อปรากฏการณ์ดังกล่าว น้ำตาของเขาเปี่ยมไปด้วยความทรงจำจากเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 อย่างไม่ต้องสงสัย มันเป็นอีกห้วงขณะสำคัญของภาวะลืมนัดจำไม่ลงที่เปลี่ยนแปลงเรื่อยมานับจากเช้าวันพุธนั้น ในเดือนตุลาคมปี 2519”

ผู้เขียนใช้เวลาเกือบ 20 ปีในการค้นคว้าและเขียนหนังสือ MoS โดยตั้งปณิธานไว้ตั้งแต่เริ่มต้นว่า จะพยายามทำหนังสือเกี่ยวกับ 6 ตุลาที่เป็นหนังสือวิชาการที่ดีที่สุดเท่าที่ความสามารถของผู้เขียนจะทำได้ ปณิธานดังกล่าวนำไปสู่ความท้าทายสำคัญที่มากกว่าการผลิตหนังสือเล่มทางวิชาการตามปกติ ดังได้บอกเล่าอธิบายไว้ใน “คำนำ: กว่าจะเป็นหนังสือเล่มนี้” แล้ว

กล่าวโดยย่อ ความท้าทายที่สุดในการเล่าเรื่องการเปลี่ยนแปลงของความทรงจำเกี่ยวกับ 6 ตุลา อยู่ตรงที่จะทำอย่างไรไม่ให้หนังสือเล่มนี้กลายเป็นบันทึกความทรงจำของผู้เขียน ซึ่งแม้ทำได้ดีเพียงใดก็ไม่ใช่งานวิชาการ ผู้เขียนปรารถนาให้หนังสือเล่มนี้มีคุณภาพสูงและเป็นที่ยอมรับจากมิตรร่วมวิชาชีพนักวิชาการ ในขณะที่ไม่ปิดบังหรือหลบเลี่ยงตัวตนของผู้เขียน ซึ่งทั้งมีส่วนกระทำและไม่กระทำบางสิ่งบางอย่างในวันนั้น ทั้งยังรู้สึกหลายต่อหลายอย่างเกี่ยวกับเหตุการณ์ 6 ตุลา ยังรู้สึกกับความโหดร้าย ยังรู้สึกกับการสูญเสีย ยังรู้สึกกับความอยุติธรรม ยังรู้สึกกับความเล็ดลอดของอุดมการณ์ราชาชาตินิยม และยังรู้สึกผิดอยู่เสมอว่าเราน่าจะทำอะไรได้ดีกว่าหรือมากกว่าที่เข้าไปในวันนั้น เพื่อรักษาอีกสัก 1-2 ชีวิตที่เราเห็นเขาล้มลงต่อหน้าต่อตา

ต้องทำอะไรจึงจะประสาน 2 สิ่งซึ่งขัดแย้งกัน คือทั้งความเป็นวิชาการที่เข้มแข็งและความรู้สึกทั้งหลายที่ผู้เขียนมีต่อ 6 ตุลาเข้ามาอยู่ด้วยกันให้ได้ งานที่ยากและท้าทายเท่านั้นจึงจะเหมาะเป็นอนุสรณ์สำหรับเพื่อนผู้จากไปเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519

ผู้เขียนทำสำเร็จหรือไม่ ผู้อ่านเท่านั้นที่จะเป็นคนตัดสิน

ผู้เขียนดีใจที่นักวิชาการร่วมอาชีพส่วนหนึ่งให้การยอมรับ โดยมอบรางวัลทางวิชาการให้แก่หนังสือเล่มนี้ (EUROSEAS HUMANITIES BOOK PRIZE 2022 และ 2023 George McT. Kahin Prize)

ความท้าทายทำนองเดียวกันกลับมาเยือนอีกครั้งในการแปลฉบับภาษาไทยคราวนี้ นั่นคือ ฉบับแปลต้องพยายามเก็บความซับซ้อนของความคิดวิเคราะห์และของความรู้สึกที่แฝงอยู่ในข้อเขียนภาษาอังกฤษให้ได้ดีที่สุด

ผู้เขียนเชื่อมั่นในความสามารถของผู้แปลอย่างเต็มเปี่ยม แต่ก็ตระหนักว่าการแปลเป็นภารกิจที่ยากไม่น้อยไปกว่าการลงมือเขียนหนังสือ

เล่มใหม่ เพราะต้องสามารถก้าวข้ามช่องว่างระหว่าง 2 ภาษา เพื่อสื่อสาร
ทั้งคำ ความ และอารมณ์ของข้อเขียนไปยังผู้อ่านได้ ไม่ต่างจากการอ่าน
จากต้นฉบับภาษาอังกฤษโดยตรง

แต่กระนั้นก็อดไม่ได้ที่จะยกความคาดหวังหนักอึ้งนี้ไปให้แก่ผู้แปล

ขอบคุณ คุณสุภัตรา ภูมิประสาท ผู้แปล ที่มีได้ทำเพียงแปลภาษา
อังกฤษออกมาเป็นภาษาไทย แต่ทำงานชิ้นนี้ด้วยหัวใจ ในฐานะที่เธอก็
เป็นพยานคนหนึ่งของโศกนาฏกรรมเมื่อปี 2519 เช่นกัน เราทำงานด้วย
กันอย่างราบรื่นดีมาก อีกทั้งยังได้นักกฎหมายใกล้ชิดของผู้แปลมาช่วย
พิจารณาเนื้อหาในหลายจุด ขอบคุณ คุณดวงทิพย์ อัฐกอบ บรรณาธิการ
ต้นฉบับแปล ซึ่งทำงานอย่างใกล้ชิดกับผู้แปล และขอบคุณบรรณาธิการ
ของสำนักพิมพ์มติชนที่ให้คำแนะนำและดูแลภาพรวมทั้งหมดของต้นฉบับ

สำหรับผู้เขียน นี่ไม่ใช่เป็นเพียงหนังสืออีกเล่มหนึ่ง แต่มันเป็นสิ่งที่
อุทิศในรูปของกระดาษและตัวหนังสือ ด้วยหวังว่ามันจะเล่าเรื่อง 6 ตุลา
2519 ต่อไปในอนาคตตลอดชั่วกาลนาน ความย้อนแย้งก็คือ สิ่งพิมพ์
อาจถูกเก็บกวาดออกจากตลาดได้โดยง่าย หรือแม้กระทั่งเผาทิ้งเป็นถ้ำ-
ถ่านก็ย่อมเกิดขึ้นได้ แต่สิ่งพิมพ์นี้เองที่จะไม่มีทางถูกอ้อมหายจนหมดสิ้น
ถูกทำลายเท่าไรก็ไม่วันหมด และจะเล็ดลอดจากการถูกทำลายได้เสมอ
ความทรงจำ 6 ตุลา ก็ได้พิสูจน์แล้วว่าเป็นเช่นนั้น

ผู้แปลและบรรณาธิการทุกท่านล้วนตระหนักดีว่า *ห้วงแห่งความ
เจ็บปวด* เป็นการอุทิศให้แก่ผู้เสียชีวิตในวันนั้น และยินดีที่จะเป็นส่วนหนึ่ง
ของการสร้างอนุสรณ์ชิ้นนี้ไว้ให้แก่อนาคต ขอขอบพระคุณอย่างสุดหัวใจ

ธงชัย วินิจจะกุล

สิ้นเดือนมิถุนายน 2568

บันทึกผู้แปล

MOMENTS of SILENCE – MoS ฉบับภาษาอังกฤษตีพิมพ์โดย University of Hawai'i Press เมื่อปี 2563 เกือบครึ่งศตวรรษหลัง “เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519” ที่เป็นต้นเรื่องของหนังสือเล่มนี้ นั่นคือ โศกนาฏกรรมกลางกรุงเทพมหานคร ที่เยาวชนคนหนุ่มสาวของชาติถูกล้อมปราบและถูกสังหารหมู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นอาชญากรรมที่ประหลาดที่สุด เพราะ “ผู้ถูกกระทำ” ที่รอดชีวิตในวันนั้น ถูกจับกุม ถูกจองจำ และถูกดำเนินคดี หากแต่ไม่เคยมีการระบุตัวและลงโทษ “ผู้กระทำ” จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ เหตุการณ์ครั้งนั้นเป็นประวัติศาสตร์การเมืองที่ไม่เคยถูกบันทึกไว้อย่างเป็นทางการในประเทศไทย

MoS บอกเล่าเรื่องราว เรื่องเล่า รวมทั้งวิเคราะห์วิพากษ์ความทรงจำที่เปลี่ยนแปลงไป และความเจ็บงันอันอีกทีก อันเนื่องมาจากภาวะลืมไม่ได้จำไม่ลงของผู้คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในวันนั้น

ผู้แปลคือหนึ่งในผู้รอดชีวิตจากการสังหารหมู่ในวันนั้น ถูกจับกุมและจองจำ เติบโตและดำเนินชีวิตต่อมาจนถึงทุกวันนี้ แต่เลือกที่จะเก็บความทรงจำอันร้ายรานนั้นไว้กับตัวเองอย่างเงียบๆ มาตลอดหลายทศวรรษ อาจกล่าวได้ว่า ผู้แปลคือคนหนึ่งที่ใช้ชีวิตอยู่ภายใต้ความเจ็บงันของภาวะลืมไม่ได้จำไม่ลงตลอดมา การแปล **MoS** เป็นฉบับภาษาไทยในชื่อว่า

ห่วงแห่งความเจ็บวัน จึงถือเป็นช่วงเวลาสำคัญในชีวิตของผู้แปลที่สามารถทำลายความเจ็บวันนั้นลงได้ นอกเหนือจากการถ่ายทอดเนื้อหาของหนังสือเชิงวิชาการที่มีกลิ่นอายของบันทึกความทรงจำเล่มนี้ให้ปรากฏในโลกหนังสือภาษาไทยแล้ว ผู้แปลขอถือโอกาสถ่ายทอดเรื่องเล่าและความทรงจำของเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ของตนเอง มาไว้ ณ ที่นี้ด้วย นี่คือการทรงจำอันเจ็บวันของผู้แปลมาตลอดหลายทศวรรษนับจากวันนั้น

“เช้าวันพุธที่ 6 ตุลาคม” อารัมภบทของ **MoS** นำผู้แปลย้อนเวลากลับไปเดินย้อนอดีตอันโหดร้ายของเช้าวันนั้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ อีกครั้ง ผู้แปลอยู่ที่นั่นตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม 2519 เป็นอาสาสมัครช่วยงานฝ่ายเสิร์ฟอาหารของศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย (ศรท.) และศูนย์กลางนักศึกษาวิทยาลัยครูแห่งประเทศไทย ซึ่งใช้พื้นที่บริเวณอาคารศูนย์ภาษา ด้านหลังตึกกิจกรรมนักศึกษา เป็นโรงครัว นอกจากช่วยงานโรงครัวแล้ว ผู้แปลมีหน้าที่นำอาหารมาเดินแจกจ่ายให้แก่ผู้ร่วมชุมนุมที่สนามฟุตบอลในคืนนั้น ไม่คาดคิดเลยว่าเพียงไม่กี่ชั่วโมงหลังจากนั้น ตนเองจะถูกกระชากลากถูให้ต้องหนีเอาชีวิตรอด วิ่งหนีท่ากระสุน วิ่งไป หมอบไป รวากับอยู่ในภาพยนตร์สงคราม วิ่งหนีขึ้นตึกบัญชา กระโดดหนีลงแม่น้ำ ก่อนจะถูกจับกุม ถูกบังคับให้นอนคว่ำหน้ากับพื้นถนนที่อยู่ระหว่างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กับวัดมหาธาตุ และถูกนำตัวไปคุมขังที่คุกในโรงเรียนพลตำรวจบางเขนเช่นเดียวกับผู้ถูกจับกุมอีกกว่า 3,000 คน

ผู้ถูกจับกุมส่วนใหญ่ที่เป็นนักศึกษาได้รับอนุญาตให้ประกันตัวภายใน 3 วัน แต่ผู้แปลและเพื่อนที่ยังเป็นเยาวชนระดับมัธยมต้นไม่ได้รับอนุญาตให้ประกันตัว พวกเราถูกส่งไปควบคุมตัวที่บ้านปราณี (สำหรับเด็กหญิง) และบ้านเมตตา (สำหรับเด็กชาย) ถูกตั้งข้อหาอุกฉกรรจ์เช่นเดียวกับผู้ถูกจับกุมคนอื่นๆ ถูกกักกันต่อในสถานที่ที่สภาพแวดล้อมไม่ได้

“ปราณี” เทาไฉนนัก ผู้แปลถูกนำขึ้นรถควบคุมผู้ต้องหาเพื่อนำตัวมาสอบสวนและขึ้นศาลเด็กและเยาวชนหลายครั้ง ขอสารภาพว่าผู้แปลจำไม่ได้แล้วว่าต้องเป็น “นักโทษเด็ก” อยู่นานแค่ไหน หวาดกลัวและเสียขวัญมากเพียงใด และจำไม่ได้แล้วเช่นกันว่า ได้ให้การอะไรไปบ้าง จำได้แต่เพียงว่าหลังได้รับอิสรภาพ ผู้แปลแทบไม่ได้พูดถึงประสบการณ์ครั้งนั้นอีกเลย

บันทึกนี้เป็นครั้งแรกที่ผู้แปลสามารถฝ่าทะลุความเงียบบังอันยาวนานนั้นมาเล่าประสบการณ์ตรงอย่างละเอียดแบบที่ไม่เคยเล่าที่ไหนมาก่อน

ผู้เขียน *MOMENTS of SILENCE* กล่าวไว้ในบรรทัดแรกของคำนำ “กว่าจะมาเป็นหนังสือเล่มนี้” ว่า “หนังสือเล่มนี้เป็นหนึ่งในพันธกิจของชีวิตผู้เขียน” ซึ่งผู้แปลขอล่าวไว้ใน “บันทึกผู้แปล” เช่นกันว่า ห้วงแห่งความเงียบบังเป็นหนึ่งในพันธกิจของชีวิตผู้แปล ผู้แปลดีใจและภาคภูมิใจอย่างยิ่งที่ได้ทำพันธกิจนี้ลุล่วงออกมาเป็นรูปเล่ม

อย่างไรก็ตาม ผู้แปลไม่อาจนำพาห้วงแห่งความเงียบบังมาสู่โลกหนังสือภาษาไทยได้สำเร็จ หากปราศจากความช่วยเหลือเกื้อกูลของญาติมิตรรอบข้าง ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่ผู้แปลออกปากขอความช่วยเหลือในทางใดทางหนึ่ง ทุกคนล้วนกระตือรือร้นและให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่โดยทันที

ผู้แปลขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. โคทม อารียา, พระไพศาล วิสาโล, รองศาสตราจารย์ ดร. นฤมล ทับจุมพล, คุณสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย, อาจารย์ธีระพล อันมัย และคุณอัญชลี ดุ่มสุภาพ ที่ช่วยเหลือหาและส่งหนังสือหายากที่ผู้แปลต้องการมาให้อย่างกระตือรือร้น

ขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. เกษียร เตชะพีระ ที่อนุญาตให้ผู้แปลใช้คำแปลบทเพลง “เก้าอี้ว่าง โต๊ะร้าง น้ำตาริน” (“Empty Chairs at Empty Tables”) ในหนังสือห้วงแห่งความเงียบบังเล่มนี้

ขอบพระคุณ พี่สมชาย หอมลออ, พี่สุพจน์ แจ้งเร็ว, คุณศราวุฒิ ประทุมราช และคุณอพิสิทธิ์ ธีระจรรูวรรณ ที่ช่วยอ่านต้นฉบับและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ยิ่ง

พี่ลั้ง สิริเอื้อ แตระกุล ผู้ส่งหนังสือ *MoS* และเล่มอื่นๆ มาให้ผู้แปลอ่านอยู่เสมอ เป็นเหมือนต้นธารที่นำพาอดีตที่เจ็บบง้นมากระตุ่นให้ผู้แปลกล้าทำลายความเจ็บบง้นที่มีร่วมกันผ่านการแปลหนังสือเล่มนี้ ขอขอบพระคุณจากหัวใจ

ห้วงแห่งความเจ็บบง้นเป็นผลผลิตจากการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ข้ามโลก ระหว่างผู้แปล ผู้เขียน บรรณาธิการต้นฉบับแปล และบรรณาธิการของสำนักพิมพ์มติชน ผู้แปลทั้งและชื่นชมการทำงานอย่างใส่ใจ ละเอียดลออของคุณดวงทิพย์ อัฐโก บรรณาธิการต้นฉบับแปล เธอทุ่มเทเวลาทำงานร่วมกับผู้แปลอย่างใกล้ชิดมากมาตลอดระยะเวลาหลายเดือน ทั้งอ่าน ท้วงติง ปรับต้นฉบับ และปรับถ้อยคำกันหลายสิบรอบ อย่างไม่เคยทอดถอยเลย คุณปิยวัฒน์ สีแดงสูง บรรณาธิการของสำนักพิมพ์มติชน ช่วยตรวจทาน ปรับปรุงต้นฉบับแปลอย่างละเอียดและประสานงานทุกอย่างแบบมีออซีฟ เป็นที่น่าประทับใจยิ่ง ขอขอบพระคุณทั้ง 2 ท่านด้วยความชื่นชมจากใจ และขอบคุณ คุณโชติช่วง ระวิน ผู้ทำหน้าที่ตรวจพิสูจน์อักษรและช่วยแก้ไขข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนต่างๆ ตลอดทั้งเล่มอย่างละเอียดลออยิ่ง ขอขอบคุณ คุณนพรุจ ศรีรัตนสิริกุล และทีมงานสำนักพิมพ์ทุกคน ที่ช่วยประสานงาน และดำเนินงานในกระบวนการผลิตจนออกมาเป็นห้วงแห่งความเจ็บบง้นเล่มนี้

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ธงชัย วินิจจะกุล ผู้เขียน *MoS* คือบุคคลที่ผู้แปลอยากขอบพระคุณอย่างที่สุด สำหรับการทุ่มเทเวลาพลังกายและพลังใจ ผลิตผลงานอันทรงคุณค่าทั้งทางวิชาการและทางประวัติศาสตร์ไว้ให้โลกใบนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้แก่สังคมไทย อีกทั้งยังทุ่มเทเวลาอย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อยให้แก่ห้วงแห่งความเจ็บบง้น ขอขอบพระคุณที่ให้

โอกาสผู้แปลได้มีส่วนร่วมในพันธกิจทางประวัติศาสตร์ครั้งนี้

ท้ายสุดที่สำคัญอย่างยิ่ง ผู้แปลขอขอบคุณ คุณปานบัว บุนปาน และคุณมณฑล ประภากรเกียรติ ที่สนับสนุนและให้โอกาส “ห้วงแห่งความเจียบจั้น” ได้ปรากฏในสังคมไทย

บรรทัดสุดท้าย ผู้แปลขออุทิศผลงานแปลห้วงแห่งความเจียบจั้นแด่เยาวชนคนหนุ่มสาวทุกชีวิตที่ล่วงลับดับสูญจากการล่อลอบในเช้าวันพุธที่ 6 ตุลาคม 2519 ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุภัตรา ภูมิประภาส

กันยายน 2568

คำนำ

กว่าจะเป็นหนังสือเล่มนี้

หนังสือเล่มนี้เป็นหนึ่งในพันธกิจของชีวิตผู้เขียน เรื่องราวความโหดร้ายทารุณที่เกิดขึ้นในเช้าวันพุธที่ 6 ตุลาคม 2519 ที่กรุงเทพมหานคร เหตุการณ์ที่ประเทศไทยไม่พยายามที่จะจดจำ แต่ผู้เขียนไม่อาจลืมได้ และนับตั้งแต่นั้นมา ไม่มีสักวันเดียวที่ผ่านไปโดยผู้เขียนไม่คิดถึงเช้าวันนั้น

หนังสือเล่มนี้ใช้เวลานานหลายปีเกินไปกว่าจะเสร็จ ในหลายแง่มุม หนังสือเล่มนี้เป็นเงาที่ติดตามเส้นทางปัญญาและอาชีพทางวิชาการของผู้เขียน ในฐานะนักประวัติศาสตร์ ความฝันเสมอมาของผู้เขียนคือ การบอกเล่าเรื่องราวที่ “ดี” ซึ่งหมายถึงเรื่องเล่าที่น่าอ่านและดึงดูดใจที่ทำลายความคิดและจินตนาการ สำหรับผู้เขียน เรื่องเล่าดีๆ ที่รำลึกถึงเพื่อนผู้จากไปและอุทิศแด่พวกเขาเหล่านั้น จำเป็นต้องรวบรวมความโหดร้ายของประวัติศาสตร์ไทยเข้าไว้ด้วย ทว่าเมื่อพิจารณาถึงความเกี่ยวข้องของตัวเองในเหตุการณ์สังหารหมู่นี้ ผู้เขียนพยายามหลีกเลี่ยงการเขียนหนังสือที่เน้นการอธิบายถึงสิ่งที่เกิดขึ้น เพราะบางคนอาจมองว่าเป็นการแก้ตัวสำหรับการกระทำ (และการไม่ทำ) ของผู้เขียนในวันนั้น ซึ่งขอปล่อยให้ประวัติศาสตร์เป็นผู้ตัดสิน ดังนั้น ผู้เขียนจึงตัดสินใจเลือกหนทางที่ซับซ้อนและยากยิ่งกว่า และเป็นหนทางที่ต้องการความพยายามอย่างที่สุดของผู้เขียนในการค้นคว้า ขบคิด และจินตนาการ ผลลัพธ์คือ *Siam*

Mapped หนังสือเล่มแรกของผู้เขียน (University of Hawai'i Press, 1994) ถึงกระนั้น ผู้เขียนยังคงปรารถนาที่จะเขียนหนังสือเกี่ยวกับเหตุการณ์สังหารหมู่นี้ แม้รู้ว่าจะเป็นเรื่องยากเช่นเดียวกัน เพียงแต่ไม่รู้ว่ายากอย่างไร

เมื่อเวลาผ่านไป ความหวังของผู้เขียนที่จะได้เห็นความจริงและความยุติธรรมเกี่ยวกับเหตุการณ์สังหารหมู่ 6 ตุลาที่ตนเองเป็นประจักษ์พยานเลือนรางลง ความเจ็บที่ร่ายล้อมเหตุการณ์นั้นรบกวนจิตใจผู้เขียนมากขึ้นเรื่อยๆ ประเทศไทยดูเหมือนไม่แยแสกับอดีตของตนเอง ผู้คนพยายามฝังมันไว้ ความยุติธรรมกลายเป็นสิ่งไม่สำคัญ แต่ผู้เขียนเชื่ออย่างหนักแน่นว่า ความเจ็บที่ปกคลุมการสังหารหมู่นี้ ส่งเสียงกึกก้องสะท้อนถึงสังคมไทยในหลายมิติที่ไกลกว่าตัวเหตุการณ์เองทั้งในแง่ความจริงและความยุติธรรม ในแง่วิธีการที่สังคมไทยใช้จัดการกับความขัดแย้งและอดีตที่อับลี้กษณ์ ในเรื่องการปรองดองสมานฉันท์ และเกี่ยวกับวัฒนธรรมลอยนวลพ้นผิด สิทธิต่างๆ และหลักการปกครองของกฎหมาย (rule of law) ของประเทศ ทั้งหมดนี้คือแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนยังต้องการเขียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ 6 ตุลา

กระแสของการศึกษาเรื่องความทรงจำในทศวรรษ 2530 ที่เกี่ยวข้องกับการรำลึกถึงอาชญากรรมล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวหรือโฮโลคอสต์ ช่วยให้ผู้เขียนเข้าใจประสบการณ์ของตัวเองและความทรงจำต่อการสังหารหมู่ 6 ตุลาดีขึ้น การอ่านงานศึกษาชิ้นอื่นๆ ยังช่วยผู้เขียนเป็นบางส่วนตัวอีกด้วยในการรับมือและจัดการกับอดีตที่ปวดร้าว ปี 2539 ในวาระครบรอบ 20 ปีของการสังหารหมู่ ผู้เขียนได้ริเริ่มงานรำลึกเหตุการณ์สังหารหมู่ในกรุงเทพฯ และเขียนบทความชิ้นหนึ่งสำหรับวาระนั้น ซึ่งต่อมาตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษในปี 2545 แต่เพื่อหลีกเลี่ยงการดูเหมือนจะเป็นข้อแก้ตัวสำหรับอดีตของผู้เขียน บทความชิ้นนั้นจึงมุ่งเน้นที่ความทรงจำเกี่ยวกับเหตุการณ์นี้ มากกว่าจะบอกเล่าว่าเกิดอะไรขึ้นและใครทำอะไร

ในวันนั้น หลังจากนั้นหลายคนสนับสนุนให้ผู้เขียนพัฒนาบทความขึ้นนั้น เป็นหนังสือ

หลังจากค้นคว้าและคิดทบทวนเพิ่มเติม ผู้เขียนตระหนักว่า บทความขึ้นดังกล่าวครอบคลุมเพียงไม่ถึงครึ่งของเรื่องราวทั้งหมด ยังมีเรื่องราวมากกว่านั้นที่บอกเล่าถึงความทรงจำเกี่ยวกับการสังหารหมู่ที่แปรเปลี่ยนไป ยิ่งคิดถึงเรื่องนี้มากเท่าไร การเขียนหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็ยิ่งกลายเป็นพันธกิจของชีวิตผู้เขียนที่ต้องทำให้สำเร็จมากขึ้นเท่านั้น ล่วงถึงปี 2549 ความคิดต่างๆ และการค้นคว้าของผู้เขียนได้รับการจัดระเบียบแล้วเป็นส่วนใหญ่ แต่แล้วประเทศไทยก็พungพรุดเข้าสู่วิกฤตการณ์ทางการเมือง โครงการหนังสือเล่มนี้ติดอยู่ในความอึดอัดหนึ่ เนื่องจากบรรดาอดีตฝ่ายก้าวหน้าของทศวรรษ 2510 เข้าไปมีบทบาทหลายอย่างในหลายภาคส่วนในวังวนของประชาธิปไตยที่ถดถอย ผู้เขียนพักหนังสือเล่มนี้ไว้ก่อนเพื่อรอคว้า เรื่องราวของอดีตฝ่ายก้าวหน้าเหล่านี้จะดำเนินและคลี่คลายไปในทางใด ต้นฉบับที่ยังค้างค้างนิ่งอยู่บนโต๊ะทำงานของผู้เขียนต่อมาอีกหลายปี น้าเศร่าที่หลังฝนจาง มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ปี 2553 มากกว่าในอดีตที่ผ่านมา การสังหารหมู่เกิดขึ้นอีกครั้งในกรุงเทพมหานครไม่กี่ปีต่อมา ผู้เขียนก็มองเห็นตอนจบของหนังสือเล่มนี้ เมื่อมีโอกาสปรับแนวคิดทั้งโครงการในต้นปี 2558 และพบว่าแรงกระตุ้นที่จะเขียนหนังสือเล่มนี้ให้จบนั้นยากเกินจะต้านทาน จนทำให้ความสนใจในหน้าที่การงานประจำกับการสอนหนังสือลดน้อยถอยลงเรื่อยๆ เพราะพันธกิจของผู้เขียนคือการเขียนหนังสือเล่มนี้ให้สำเร็จ ผู้เขียนจึงตัดสินใจเกษียณจากงานที่มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน-แมดิสันในปี 2559 เพื่อที่จะได้มีเวลาทำหนังสือเล่มนี้ให้เสร็จสิ้น

แม้ความตื่นตาตื่นใจในวัฒนธรรมศึกษาว่าด้วยความทรงจำจะค่อยๆ ลดน้อยลง แต่พันธกิจส่วนตัวของผู้เขียนยังคงอยู่ นั่นคือการฝาก

บางสิ่งบางอย่างไว้ให้โลกจดจำเพื่อนผู้จากไป โดยนำความยุติธรรมที่พวกเขาสมควรได้รับกลับมาให้ได้ ไม่ว่าจะต้องใช้เวลาานสักเพียงใด ชีวิตส่วนหนึ่งของผู้เขียนยังคงเป็นนักเคลื่อนไหวทางการเมืองที่จัดกิจกรรมรำลึกต่างๆ ดังที่ได้ทำมาหลายครั้งตลอดหลายปีที่ผ่านมา อีกส่วนหนึ่งคือเป็นนักประวัติศาสตร์ที่ต้องการฝากผลงานทางวิชาการไว้ด้วยความหวังว่าจะมีคนหยิบผลงานชิ้นนี้ออกมาจากชั้นหนังสือเป็นครั้งคราว เพื่อที่เรื่องการสังหารหมู่ 6 ตุลาจะยังเป็นที่รับรู้ในอีกหลายปีข้างหน้า นับเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสสร้างอนุสรณ์ที่ยั่งยืนเพื่ออุทิศให้แก่เพื่อนในรูปแบบของหนังสือดีๆ เล่มหนึ่ง สิ่งนี้มีความสำคัญกับผู้เขียนอย่างยิ่งในฐานะนักประวัติศาสตร์

อย่างไรก็ตาม เกียรตินั้นมาพร้อมกับภาระ การเขียนหนังสือเล่มนี้ยากยิ่งสำหรับผู้เขียนในหลายๆ แง่ ใครก็ตามที่รู้จักประเทศไทยจะตระหนักดีว่า กฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ที่มีบทลงโทษรุนแรง (มาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา) อาจก่อให้เกิดปัญหาเมื่อพิจารณาถึงบทบาทที่ไม่กระฉ่างของสถาบันกษัตริย์ในเหตุการณ์นี้ ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นตามมานั้นอยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้เขียน เนื่องจากกฎหมายนี้ถูกใช้ตามอำเภอใจ ทั้งหมดที่ผู้เขียนทำได้ คือพยายามระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็นของตัวเอง อย่างไรก็ตาม การสวรรคตของพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 9 ในปี 2559 และการเทิดทูนบูชาพระองค์ราวเทพเจ้าที่เพิ่มขึ้นหลังจากนั้น ไม่ส่งผลกระทบต่อ การเขียนหรือช่วงเวลาในการตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ไม่ว่าในทางใด แต่ทว่าแง่มุมที่ยากที่สุดทั้งในทางส่วนตัวและทางวิชาการ คือผลกระทบทางอารมณ์ที่หนักหน่วงเกินบรรยาย นี่คงเป็นเหตุผลหลักว่า ทำไมโครงการนี้จึงใช้เวลาานนัก ผู้เขียนจำเป็นต้องหยุดพักระหว่างทางหลายต่อหลายครั้ง บางครั้งเป็นเวลานานนับเดือนกว่าที่จะกลับมาเขียนต่อได้อีกครั้ง

ในทางวิชาการ ความขัดแย้งในตัวเองในฐานะที่เป็นผู้เขียนคือความยากและความท้าทายสำคัญ กล่าวคือ ผู้เขียนไม่ต้องการเขียนบันทึกความทรงจำส่วนบุคคล ไม่ว่าในแบบสลดหดหู่ แบบวีรกรรม แบบรู้สึกผิด หรือแบบเคียดแค้น ยังไม่ต้องพูดถึงการกล่าวโทษบุคคลอื่น ในฐานะนักประวัติศาสตร์ ผู้เขียนต้องการเขียนงานศึกษาเชิงวิพากษ์เรื่องความทรงจำเกี่ยวกับความทารุณโหดร้ายที่แปรเปลี่ยนไป อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนไม่ใช่คนนอกของหัวข้อประวัติศาสตร์ที่กำลังเขียนอยู่นี้ ทั้งไม่ใช่ นักประวัติศาสตร์ที่ปราศจากความคิดและความรู้สึกส่วนตัวต่อเหตุการณ์ที่ทำการศึกษาอยู่ แม้แต่การศึกษาค้นคว้าและการเขียนเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น ก็เป็นส่วนหนึ่งของความทรงจำเกี่ยวกับเหตุการณ์นี้ที่แปรเปลี่ยนไป กล่าวโดยสรุป สถานะของผู้เขียนเป็นปัญหา ผู้เขียนเป็นผู้ที่มีบทบาทคนหนึ่ง ในเหตุการณ์ที่ตัวเองกำลังพยายามจะเขียนถึง ในฐานะนักวิชาการ ทางออกไม่ใช่เพียงความรอบคอบและการวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง ไม่มีทางสายกลางหรือการประนีประนอมที่ง่ายดาย หนทางเดียวที่จะช่วยนำทางระหว่างสถานะการเป็นผู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตาตัวเองหรือผู้มีส่วนร่วมกับการเป็นนักประวัติศาสตร์หรือนักวิเคราะห์ คือการทำให้งานชิ้นนี้ก่อผลใหม่ๆ ที่เป็นต้นแบบ ปลอຍให้ความขัดแย้งและความขัดแย้งในตัวเอง (paradoxes) ระหว่าง 2 สถานะของผู้เขียนเผยตัวออกมาจนหมดสิ้น ตามที่มันเป็นทั้งในการคิดและการเขียน สร้างแนวทางการสืบค้น การตั้งคำถาม การวิเคราะห์ และการตีความที่มีลักษณะเฉพาะและชวนคิดในแบบของมัน

สำหรับใครก็ตามที่อาจมองว่า หนังสือเล่มนี้ไม่ได้เป็นงานวิชาการบริสุทธิ์ ก็แล้วแต่จะคิด จิตวิญญาณส่วนหนึ่งของผู้เขียนอยู่ในหนังสือเล่มนี้อย่างแน่นอน กระนั้นสำหรับคนที่คิดว่าชีวิตของนักวิชาการกับนักเคลื่อนไหวไม่สามารถผสมรวมกันได้ ผู้เขียนขอเห็นต่าง ผลที่ออกมาในกรณีนี้คือประเภทของงานเขียนที่มีลักษณะเฉพาะ นั่นคืองานวิชาการ

ที่มีกลิ่นอายของบันทึกความทรงจำ ร่องรอยของการประพันธ์ 2 แบบ ควบไปด้วยกันเช่นนี้ เห็นเด่นชัดในหลายรูปแบบตลอดกระบวนการเขียน และในเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ ปรากฏอยู่ในเรื่องเล่า ในสำเนียงเสียงเล่า หรือแม้แต่ในการใช้สรรพนาม อาทิ พวกเราหรือพวกเขา ของเราหรือของเขา และอื่นๆ ผู้เขียนไม่เพียงแต่ถกเถียงถึงผู้กระทำเท่านั้น แต่ทำอย่างเดียวกันนั้นกับผู้ถูกกระทำด้วย ซึ่งบางครั้งเป็นเพื่อน บางครั้งเป็นผู้ร่วมเหตุการณ์ คนเหล่านี้ล้วนตกเป็นผู้ถูกจับจองอย่างวิเคราะห์ของผู้เขียนด้วยเช่นกัน ในหนังสือเล่มนี้ สรรพนามส่วนใหญ่สะท้อนตัวตนของผู้เขียนตรงนั้น มากกว่าจะเป็นกลวิธีที่เจตนาจะส่งผลต่อการรับรู้ของผู้อ่านในทางหนึ่งทางใดเป็นการเฉพาะ

แม้กลวิธีในการเขียนจะไม่ได้เป็นไปตามแบบแผน เนื่องจากความขัดแย้งในสถานะของผู้เขียน แต่ผู้เขียนหวังว่าผู้อ่านจะพบว่า หนังสือเล่มนี้เป็นการครุ่นคิดพิจารณาที่เคร่งครัด และผ่านการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งของนักประวัติศาสตร์คนหนึ่งที่มีต่อเหตุการณ์ที่เขาประจักษ์ด้วยตัวเอง และต่อการเปลี่ยนแปลงของความทรงจำที่เขาเองเป็นส่วนหนึ่ง การเขียนหนังสือเล่มนี้เป็นประสบการณ์เติมเต็มตามที่ผู้เขียนตั้งใจไว้ แต่ผู้เขียนอาจไม่มีวันพอใจกับหนังสือเล่มนี้ เพราะความโหดร้ายทารุณและการสูญเสียเพื่อนนั้นเกินกว่าความสามารถของผู้เขียนจะแสดงออกมาได้ ถึงกระนั้น ผู้เขียนก็รู้สึกขอบคุณที่สุดในที่สุดแล้วตนเองสามารถบอกเล่าเรื่องราวที่ไม่ควรถูกลืมนี้ให้โลกได้รับรู้ ผู้เขียนเชื่อมั่นว่าความทรงจำถึงการสังหารหมู่ครั้งนี้จะยืนยาวสืบต่อไป トラバタที่หนังสือเล่มนี้ยังคงอยู่บนชั้นหนังสือที่โชนสักระหว่างในโลกใบนี้

ธงชัย

ฤดูหนาว ปี 2561

คำขอบคุณ

ตลอดเส้นทางอันยาวนานของหนังสือเล่มนี้ มีคนจำนวนมากที่ผู้เขียนรู้สึกขอบคุณ อันดับแรกคือ บรรดาผู้ให้การสนับสนุนและกำลังใจ แม้ในยามที่ผู้เขียนเผชิญความยากลำบาก และคิดว่าคงไม่สามารถเขียนต่อจนจบได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ซูซาน ฟรีดแมน (Susan Friedman) และสตีฟ สเติร์น (Steve Stern) ผู้ให้แรงบันดาลใจแก่ผู้เขียนตลอดหลายปีที่ผ่านมา แครอล ฮาว (Carol Hau), จุนโกะ โคอิซุมิ (Junko Koizumi) และเพื่อนร่วมงานที่มหาวิทยาลัยเกียวโต, ทาคาชิ ชิราอิชิ (Takashi Shiraishi) และสถาบันพัฒนาเศรษฐกิจ ประเทศญี่ปุ่น (The Institute of Developing Economies/IDE-JETRO) ที่ช่วยให้ผู้เขียนมีเวลาในการทำงานกับหนังสือเล่มนี้ในช่วงต้นปี 2558 และในปี 2560-2562 ผู้เขียนต้องขอบคุณ Institute for Research in the Humanities แห่งมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน-แมดิสัน (University of Wisconsin-Madison) และ Asia Research Institute แห่งมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (National University of Singapore) สำหรับเวลาทำงานในช่วงต้นของหนังสือเล่มนี้

ผู้เขียนนำเสนอเนื้อหาหลากหลายรูปแบบ และบางส่วนของต้นฉบับนี้ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

ห้วงแห่งความเจ็บกัน

ภาวะลืมไม่ได้จำไม่ลง หลัง 6 ตุลา 2519

“ไม่ว่าจะโหดร้ายเพียงใด ประวัติศาสตร์ยังคงอยู่กับเรา และเป็นส่วนหนึ่งของพวกเราทุกคนในวันนี้ เมื่อเวลาเย็บมกรายมาจนถึงปัจจุบัน ความทรงจำเกี่ยวกับเหตุการณ์สังหารหมู่ที่แม่แตงกระจัดกระจายและหลอกหลอน ไม่ได้อยู่เพียงแค่ในหนังสือ ภาพยนตร์ หรือในงานรำลึกเท่านั้น หากแต่อยู่ข้างในตัวเราทุกคน”

ISBN 978-974-02-1979-8

9 789740 219798

ประวัติศาสตร์

570.-